

MATKALLA ALUSTA LOPPUUN, APUNA OPIIKIRJA JA CD-ROM

Leila White *From start to Finnish. A short course in Finnish.* Helsinki: Finn Lectura 2001. 212 s. ISBN 951-792-105-5.

From start to Finnish. Cd-rom. Promentor Solutions Oy ja Leila White. Espoo: Promentor Solutions Oy 2002. ISBN 952-5098-08-7.

Leila Whiten *From Start to Finnish* -opikirja alkaa lämminhenkisellä ja huumoria viljelevällä esipuheella, jossa lukijalle kerrotaan, »ettei teos kerro kaikkea sitä, mitä olet aina halunnut suomen kielestä tietää, vaan toimii jonkinlaisena johdatuksena kiehtovaan kieleen, joka poikkeaa useista lukijan aikaisemmin opiskelluista kielistä». Kirja on suunnattu Suomeen tuleville vaihto-opiskelijoille ja nuorille aikuisille. Kirjan apukielenä on englanti — muun muassa kielioppi, kulttuurinen tieto ja tehtävänannot ovat englanniksi —, ja suomen kielen rooli on lähinnä havainnollistaa selityksiä sekä olla opittavana kohteena.

ILOISESTI JOHDATELLEN

Opikirjan alussa on johdanto-osuus, jossa pyritään antamaan lukijalle yleiskuva suomen kielen sanastosta, rakenteesta ja ääntämisestä. Johdanto-osuus on noin 20 sivua, ja näillä sivuilla lukija saa monenlaisia tietoa ja listaa suomen kielestä. Hauskoja ja havainnollisia ovat esimerkiksi vokaalien ääntämisharjoitukset, kuten *Sinäkö insinööri? Iso viini, kiitos! Koska olen köyhä, olen töissä öisinkin.* Mukava lisä ja tavallisesti opikirjoista puuttuva osio on noin sivun mittainen luettelo käännoksiin yleisimmistä kaupungilla ja keskustoissa nähtävistä kylteistä ja opasteista: *kassa, rikki, epäkunnossa, pääsy kielletty, hissi, rulla/liukuportaat* jne. Sanastonoppi-

mista ja sen strategioita tukee johdanto-osuuden ääntämis- ja sanastoharjoitus, jossa opiskelijan täytyy lukea sanaryhmät ääneen ja valita sen jälkeen ryhmään kuulumaton sana. Vasta-alkajakin voi kokea onnistumista ja iloa havaitessaan tuttuja sanoja myös suomen kielessä, esimerkiksi »Valitse seuraavasta ryhmästä, mikä ei kuulu joukkoon: *kahvi, paperi, viini, viski, konjakk.*» Myös värit esitellään vastaavalla periaatteella: opiskelijaa pyydetään arvaamaan värejä (tosin mallissa ohjataan kääntämään): *Banaani on keltainen. Tomaatti on punainen.*

Johdanto-osassa on paljon erilaista ja hyödyllistä tietoa, joka antaa jo itsessään eväitä kulkea kaupungilla ja ymmärtää yleisimpiä kylttejä tai fraaseja, jos vain jaksaa kaiken ulkoa opetella. Johdanto-osa kärsii kuitenkin heikosta visuaalisesta asettelusta. Oppijan tueksi ei tarjota juurikaan kuvia tai erilaisia kirjasinlajeja. Harjoitukset, sanastot, fraasit ja yleisesitykset eivät eroa toisistaan, ja sivut näyttävät täysiltä ja sekavilta. Sama toistuu läpi kirjan. Hyvät ja selkeät kielioppiselitykset eivät nouse esiin dialogien ja harjoitusten keskeltä.

DIALOGIEN KAUTTA ARKEEN

Johdanto-osuutta kirjassa seuraa reilun aukeaman mittainen »Suomi A B C», jossa esitellään lähes kaikki aakkoset ja kerrotaan humoristisella tavalla Suomeen liittyviä

totuuksia. Jotkin niistä vahvistavat suomalaisia stereotyyppioita, ja joukossa on myös uusia ja raikkaita ideoita, esimerkiksi »J Joulupukki — Father Christmas lives in Finnish Lapland. That’s why Finnish children get their presents a day before the others», sekä useimmista oppikirjoista poiketen vähän rennompia esittelyjä, kuten »Y Yrjö — A male first name, but in slang it means vomit. I cannot imagine why».

Tämän jälkeen alkavat kirjan varsinaiset tekstikappaleet, joita on 40. Kappaleet on nimetty otsikoin, joista käy ilmi keskeisin luvussa esiteltävä kieliopillinen aines, esimerkiksi »Ole hyvä ja puhu suomea» (imperatiivi) tai »Mitä sinä teit eilen?» (imperfekti). Otsikot on myös käännetty englanniksi. Kahdessa ensimmäisessä luvussa dialogitekstien rinnalla kulkee englanninkielinen käännös, ja tämän jälkeen dialogien alapuolella on enää tummennetut sanalaatikot, joissa ovat dialogeissa esiintyvät uudet sanat. Esipuheessa opiskelijoita rohkaistaankin arvaamaan merkityksiä sanojen kontekstien perusteella ennen sanaston käyttämistä. Kontekstiin nojautumista tosin vaikeuttaa dialogitekstien lyhyys ja irrallisuus. Oppijalle ei tarjota mitään konkreettista, mihin nojata, vaan samassa luvussa on useita pieniä dialogeja kahden rivin dialogeista aina kahdeksan rivin keskusteluihin, jotka eivät liity toisiinsa muuten kuin kieliopillisen sisältönsä vuoksi. Esimerkiksi omistusrakennetta esittelevässä kappaleessa 23 on seuraavanlainen dialogi:

- *Minulla on paha olo.*
- *Oletko sairas?*
- *Taidan olla. Vatsa on kipeä.*

Oppijoiden kontekstiin nojaamista tukisivat muun muassa selkeät, dialogeihin liittyvät tilanteet, kuvat ja väliotsikot. Dialogit ovat selkeää yleiskieltä, mutta niissä on myös muutamia puhekielelle ominaisia

verbejä ja ilmaisuja, joita harvoin otetaan esille oppikirjoissa ja opetuksessa, kuten edellä olleessa dialogissa käytetty *taita*-verbi.

From Start to Finnish -teoksessa puhekielisiä muotoja ja ilmauksia esitellään yleiskielisten rinnalla jonkin verran, ja kirjan viimeinen luku on omistettu kokonaan puhekielelle. Niin esipuheessa kuin puhekielisten esimerkkien yhteydessäkin mainitaan, että kyseessä on Helsingin alueen puhekieli tai slangi. Suurin osa dialogeista ja myös esitellystä sanastosta sopii kuitenkin esimerkiksi myös muun maan puhekielestä ja sanaston osalta myös nuorison kielestä: *assa*, *rööki*, *bisse*, *duuni* ja *leffa* lienevät normaalia nuorison puhekieltä myös Helsingin ulkopuolella. Kirjan puhekieliset esimerkkidialogit sekä viimeinen luku ovat kirjan luontevinta kieltä, johon jokainen Suomessa seikkaileva kielenoppija törmää (s. 179):

- *Timppa on hyvä tyyppi. Tunnet sä sen?*
- *No, oon mä tavannu sen yhen kerran. Mist sä tunnet sen?*
- *Mä oon tuntenu Timpan aina. Se on kiva kundi, mun bestis.*

HARJOITELLEN MESTARIKSI

Dialogien jälkeen esitellään käsiteltävä kielioppiasia, jonka jälkeen saattaa seurata lisää esimerkkidialogeja ja kielioppiselityksiä. Jokaisen luvun lopussa on kielioppiin ja sanastoon liittyviä harjoituksia, joihin on vastaukset kirjan lopussa, joten kirja sopii mitä mainioimmin itseopiskeluun ja kertautamiseen. Harjoituksissa on perinteisiä aukokotehtäviä sekä muunnoslauseita, mutta joukossa on myös yllättävän paljon kääntämistä englannista suomeen ja päinvastoin. Harjoitukset keskittyvät pääasiassa muotoihin ja sanastoon, mutta on mukaan mahtunut myös jokunen luetunymmärtämisen

tehtäväkin, jonka kysymykset ovat englanniksi.

Useista oppikirjoista poiketen muutamissa kirjan tehtävissä rohkaistaan oppijaa aktiivisesti havainnoimaan suomenkielistä ympäristöään. Näin tehdään kirjan alkupuolella, ja sen toivoisi jatkuvan myös alun jälkeen (s. 58):

If you are living in Finland at the moment make sure you can say in which street e.g. the following places are.

a) lähin kioski b) posti c) kirkko d) matkatoimisto e) taksiasema jne.

Hauskana ja arkielämän tilanteisiin valmistavana harjoitustyypinä ovat reagointiharjoitukset annettuihin tilanteisiin. Tilanteet ovatkin hyvin luonteisia ja arkipäiväisiä. Kappaleessa 14 esiteltujen erilaisten, lyhyiden asioimistilanteisiin liittyvien fraasien jälkeen harjoitellaan niiden käyttöä:

What would you say in the following situations?

Your shopping bag is too small for all the things you've bought. You need an extra bag.

SELKEÄ YLEISESITYS JA PERUSTEOS SUOMEN KIELESTÄ

From Start to Finnish -oppikirjan vahvuutena ovat sen selkeästi selitetyt kielioppi-osiot. Niin oppijoiden kuin opettajienkin keskuudessa on jo kauan ollut tarvetta tällaiselle englanninkieliselle yleisesitykselle suomen peruskieliopista. Kirjassa esitellään kielioppi perusasioista monikon genetiiviin, ja kuten alkusanoissa mainitaan, teos ei pyri selittämään kaikkea, vaan antamaan yleisesityksen suomen kielen keskeisistä seikoista. Teoksessa onkin selkeästi otettu varsin kielioppipainotteinen lähestymis-

tapa, sillä jo sisällysluettelossa kappaleen nimen lisäksi mainitaan aina käsiteltävät kielioppiasiat. Näin kirja toimii mainiosti myös kieliopillisena hakuteoksena käyttäjälleen. Kielioppi on pyritty selittämään varsin yksinkertaisesti, ja poikkeukset on jätetty suurelta osin pois, mikä on ollut looginen ja hyvä ratkaisu, kun kyseessä on perusasioita esittelevä teos.

Kirjan loppusanat ovat yhtä mukavia ja lämminhenkisiä kuin esipuhekin. Loppusanoissa kirjoittaja toivoo, ettei kirjan loppu olisi suomen kielen opintojen loppu. Lopussa mainitaan myös mahdollisuuksista osallistua suomen kielen kursseille muun muassa yliopistoissa sekä suuresta valikoimasta erilaista ulkomaalaisille tarkoitettua oppimateriaalia. Viimeisenä teoksessa on pieni aakkosellinen suomi-englanti-sanasto, jossa verbien yhteydessä on mainittu myös verbityyppi.

CD-ROM

From Start to Finnish on löytänyt hyvin kohdeyleisönsä, sillä teoksesta on otettu jo ilmestymisvuoden 1998 jälkeen useita painoksia. Neljännen painoksen rinnalle on myös tehty äänite ja cd-rom. Äänitteellä on luettuna kirjan dialogit sekä muutama kuunteluharjoitus. Cd-romia taas voi käyttää ilman kirjaa. Yhteistä cd-romille ja kirjalle ovat alun johdanto, Suomi A B C, 40 tekstikappaletta, perussanasto sekä kielioppi. Cd-rom on tehty yhteistyössä suomalaisen Promentorin kanssa, jonka käsialaa on myös vuonna 1997 ilmestynyt *Suomea kolmessa kerroksessa* (ks. Päivi Rainõn arviota Virittäjässä 2/1999). Promentor on tehnyt useita eri kielten kielikursseja ja mainostaa-kin itseään ja kurssejaan interaktiiviseksi kieltenopettajaksi. Mainoslehtisen mukaan tällä hetkellä tarjolla on 13 erilaista kielikurssia viidestä kielestä. Seuraavaksi tarkastelen *From Start to Finnish* -cd-romia

mukailten NORDIT-projektin¹ arviointi-lomaketta.

TEKNINEN TOTEUTUS JA OHJELMAN YLEISILME

From Start to Finnish -cd-romin mukana tulee selkeä opaskirjanen, jossa on hyvät ja yksinkertaiset ohjeet siitä, miten ohjelma asennetaan koneeseen sekä millaisia toimintoja ohjelmassa on. Jokaisesta ohjelman toiminnosta on oma luku tarkkoine käyttö-ohjeineen. Mukana on myös mahdollisia ongelmatilanteita varten sähköposti- ja puhelinyhteystiedot sekä Internetissä olevan ohjelman päivityssivun osoite.

Ohjelman yleisilme on varsin neutraali, paikoitellen jopa hiukan väritönkin: valkoisella pohjalla mustaa tekstiä sekä valokuvia ja grafiikkaa. Ohjelman ulkoasussa parasta ovat jokaisen tekstikappaleen ensimmäisellä sivulla olevat valokuvat, joissa on yliopistoikäisiä nuoria eri puolilla Helsinkiä puistoista kahviloihin ja kauppoihin. Muuten kuvitus on erittäin niukkaa ja graafiset kuvat ovat varsin persoonattomia ja muistuttavat enemmänkin amerikkalaisia kuin suomalaista tyyliä ja kulttuuria.

Sisältöruudun perusikkuna on selkeä ja sitä on helppo käyttää. Kiinteitä ikoneita ovat teksti-, sana- ja kielioppikirjaikonit, jotka menevät aluksi käyttäjältä helposti sekaisin, sillä ne eivät eroa toisistaan riittävästi. Apua kuitenkin saa viemällä hiiren symbolien päälle, jolloin kyseisen symbolin selvitys ilmestyy ikonin viereen. Harjoitusten rubikinkuutio-ikoni sekä kielistudion mikrofoni ovat selkeitä. Tekstikappaleiden

ylälaidassa ovat kyseiseen tekstiin liittyvät toimintoikonit: teksti suomeksi, teksti, jossa on myös käännös englanniksi, suomi-englanti-sanakirja, kielioppi ja harjoitukset. Tämän lisäksi kappaleisiin saattavat liittyä vielä fraasit-osio ja lisäkielioppi. Myös näiden ikonien ongelmana on se, etteivät ne yksinään kerro käyttäjälle riittävästi niiden takana olevista toiminnoista, ja kiinteistä ikoneista poiketen niihin ei liity selostusta toiminnoista. Näiden lisäksi kiinteinä toimintoina ruudun alalaidassa ovat koko ajan näkyvillä olevat sisällys, hakemisto, etsi, takaisin, luetut, nuolinäppäimet, ohjeita ja lopeta, jotka helpottavat ohjelmassa liikkumista.

OHJATTUA TUTUSTUMISTA KIELEEN

Ohjelmassa liikkuminen on tehty varsin helpoksi ja yksinkertaiseksi. Ohjelman alussa annetaankin selkeitä ohjeita siitä, missä järjestyksessä ohjelmaa olisi hyvä käyttää, eikä ohjelma sallikaan käyttäjän liikkua täysin vapaasti omien tottumustensa tai oppimistyyliinsä mukaisesti. Tällainen ratkaisu on selkeä niin ohjelman käyttäjän kuin tekijänkin kannalta, muttei anna oppijalle tukea tämän oppimistyyliihin. Jokaisen käyttäjän on kuljettava lähes samanlainen, ohjelman suunnittelijoiden mielestä järkevä reitti läpi.

Käyttäjä pääsee ilman tekstien lukemista kielioppiosioihin, muttei niihin liittyviin harjoituksiin. Kielioppiosioita ei ole linkitetty toisiinsa niin, että esimerkiksi verbintäivutuksesta tai sijamuodoista pääsisi vaikk

¹ NORDIT-projekti on pohjoismainen yhteistyöhanke, joka toteutettiin Pohjoismaisen ministerineuvoston tuella. Hankkeessa selvitettiin lukuvuonna 2001–2002 pohjoismaisten kielten (islanti, norja, ruotsi, suomi ja tanska) opetukseen tarkoitettua sähköisen materiaalin tarjontaa ja laatua. Samalla projektin tarkoituksena oli tuottaa ohjelmien käyttäjille työkalu opetusohjelmien arviointiin ja tarjota myös ohjelmistojen tuottajille apuvälineitä ohjelmien tehokkaaseen kehittämiseen tulevaisuudessa. Projektin noin 70-sivuinen raportti (Nordit 2002) ilmestyi syyskuussa 2002.

kapa astevaihteluun ja toisinpäin. Käyttäjä pääsee kyllä harjoituksiin, muttei voi tehdä niitä ilman tekstikappaleitten lukemista. Oppija siis pakotetaan ensin lukemaan tekstikappale, minkä jälkeen hän pääsee siihen liittyvään kielioppiin ja siitä taas harjoituksiin tekstikappaleiden yhteydessä olevien ikonien kautta. Sanakirja toimii hake- mistoperusteella ilman tekstikappaleita, mutta fraaseihin ei ole pääsyä ilman tekstejä.

Kappaleisiin liittyvät sanastot on nauhoitettu, ja oppija voi kuunnella jokaisen sanan erikseen. Mukava lisä sanastoon olisivat kuitenkin erilaiset esimerkit yksittäisten sanojen käytöstä, ja varsinaista käytettävyyttä parantaisi sanaston toimiminen upotuskuvana, jolloin sitä voisi halutessaan pitää auki tekstin rinnalla ilman, että teksti katoaa näytöltä aina sanaston täyttäessä koko ruudun. Kaikki opiskelijathan eivät välttämättä halua lukea suomi–englantikäännetekstiä koko ajan, vaan vain tarkistaa sanan silloin toisen tällöin, mikä nykyisessä teknisessä ratkaisussa on vaikeaa ja työlästä. Kielistudion avulla oppijalla on myös mahdollisuus kuuntelun lisäksi nauhoittaa omaa puhettaan ja verrata sitä malliin.

Yksi hyper- ja multimedian tärkeimpiä ominaisuuksia kirjaan verrattuna on sen antama mahdollisuus liikkua paikasta toiseen oppijan omien mieltymysten mukaan. Ainahan oppijat eivät etene tekijän suunnitelmalla tavalla, vaan haluavat lähestyä oppimateriaalia heille ominaisella tyylillä, ja huomionarvoista on myös se, että oppijoilla on erilaisia tarpeita kielitaidolleen. Hypermedian pitäisikin pystyä vastaamaan näihin tarpeisiin sallimalla oppijan itse päättää muun muassa etenemisjärjestyksensä, vaikka se saattaisikin ulkopuolisesta tarkkailijasta tuntua ja näyttää varsin epäjohdonmukaiselta (ks. tarkemmin Plass 1998).

MOTIVOITUNA SISÄLTÖIHIN

From Start to Finnish -cd-romin materiaali noudattelee pääpiirteissään siis kirjan materiaalia ja sen sisällöllisiä ratkaisuja. Oppikirjasta poiketen jokainen tekstikappale alkaa lyhyellä englanninkielisellä johdannolla, josta käyvät ilmi kappaleen keskeiset tavoitteet ja uudet opittavat asiat, mikä valmistaa ja motivoi käyttäjää siirtymään uuteen asiaan (kappale 17):

Start: The so called local cases in Finnish express the direction (mihin? where to, mistä? where from) or the location where something is (missä? where?).

There are six local cases in Finnish. In this lesson you will learn two of them, namely the »where to» -cases (illative and allative) and their endings in singular.

The other local cases and their endings will be explained in lesson 18 (»where»-cases) and 19 (»where from»-cases).

Dialogikatkelmat ovat lyhyitä, ja jokaisen repliikin voi kuunnella näpäyttämällä repliikin edessä olevaa megafonia. Tekstien lukijoita on muutamia, ja he ääntävät ja artikuloivat erittäin selvästi. Lukijoiden intonaatio on paikoitellen varsin monotoninen, ja intonaation mukanaan tuomat tekstin lisämerkitykset tai vahvistukset jäävät heikoiksi. Tekstit kuulostavat luetuilta, tosin jokaisen tekstikappaleen alussa olevat kappaleen keskeisimpään aiheeseen liittyvät valokuvat tuovat teksteihin autenttisuuden tunnetta. Kappaleteksteistä itsestään on kolmenlaisia linkkejä: vihreitä kielioppiin, vihreitä alleviivattuja sananselityksiin tai muihin sanastollisiin huomautuksiin sekä punaisia tilannefraaseihin. Välillä tekstikappaleen lopussa on huutomerkki, josta on linkki johonkin sellaiseen kielioppiseikkaan, jota ei varsinaisesti käsitellä kyseisessä kappaleessa.

KIELIOPPIA TEKNIIKAN EHDOLLA

Kieliopit avautuvat ikkunoina, ja sisällöt on selitetty yhtä selkeästi ja yksinkertaisesti kuin oppikirjassakin. Oppikirjan tavoin selkeä esitys hukkuu visuaalisesti köyhään ja sekavaan esitystapaan. Ikkunat ovat valkoisia pohjia, joissa teksti on pienellä rivinvälillä ja pienellä kirjasinlajilla. Ainoana tehostekeinona on käytetty lihavointia. Multi- ja hypermedian vahvuutena pitäisi olla sen antama mahdollisuus luoda havainnollinen ja kirjan esitystavasta poikkeava ulkoasu, jossa on värejä ja liikettä (ks. tarkemmin Chun ja Plass 1996). Kirjan siirtäminen Internetiin tai cd-romille ei ole koskaan osoittautunut hyväksi päämääräksi, vaan tavoitteena pitäisi olla se, mikä kirjan esitystavassa ei ole mahdollista.

Oppijalle jää helposti varsin sekava ja hajanainen yleiskuva kieliopista, koska kielioppiosioita ei voi tulostaa, ja jokainen tietokoneen käyttäjä tietää, miten raskasta näyttöruudulta lukeminen on. Ongelmana on myös se, ettei lukijalla ole useinkaan mahdollisuuksia tehdä lukemastaan muistiinpanoja tai tehdä lukemaansa muita muistamista helpottavia merkintöjä, ellei käytössä ole jonkinlaista ohjelmassa olevaa muistikirjaa. Myöskään tekstin kopioiminen esimerkiksi tekstinkäsittelyohjelmaan ei ole mahdollista. Tulostusmahdollisuus helpottaisi siis hiukkasen oppijan työsarkaa, sillä käyttäjä väsy nopeasti pienen ja sekaisin asetellun tekstin tuijottamiseen. Koska näyttöruudulta lukeminen poikkeaa paperilta lukemisesta muun muassa siten, ettei niin sanottuja opittuja, vanhoja ja tehokkaita lukustrategioita ole mahdollista käyttää, täytyisi ohjelman tarjota keinoja, joilla helpottaa lukemista. Yksi helpoimmista keinoista olisivat visuaalisesti rikkaat ratkaisut.

HARJOITUSTEN RUNSAUTTA

Harjoitukset ovat yleensä kieltenopetusohjelmien vaativin osa suunnitella. Moni hyvä kieltenopetusohjelma onkin kaatunut juuri harjoitusosuuteen. Vaarana on 1970-luvun behaviorististen drilliharjoitusten siirtyminen hypermediaankin, vaikka media itsessään saattaisi mahdollistaa myös toisentyypisiä harjoituksia. On vaikeaa ja haastavaa miettiä, miten toteuttaa käytännössä drillauksesta eroavia harjoituksia tai tuoda jotain muutakin niiden rinnalle. Mahdotonta se ei ole, mutta työlästä, sillä hyviä esimerkkejä on vielä sängen vähän, mikä johtuu muun muassa ohjelmistosuunnittelijoiden kielenoppimiskäsityksistä. Tässä keskeiseen rooliin astuvatkin kielen opettamisen ammattilaiset, joiden tehtävänä ei ole mukautua siihen, mitä tarjolla on, vaan vaatia pedagogisesti mielekkäitä ratkaisuja.

Jokaisesta tekstikappaleesta pääsee harjoituksiin. Ohjelman mainoslehtisessä kerrotaan ohjelman sisältävän runsaasti interaktiivisia ja monipuolisia harjoituksia. Miten interaktiivisuus sitten näkyy ohjelmassa käytännön tasolla? (Interaktiivisuudesta enemmän ks. Sims 2002.) Harjoituksia on mukavasti: viidestä kymmeneen jokaisessa kappaleessa. Harjoitukset ovat tyyppiltään kuitenkin aika samanlaisia, mikä on yleistä suurimmassa osassa kielenoppimishjelmiä. Niissä joko valitaan valikosta oikea sana tai muoto aukkoon tai kirjoitetaan se sinne. Oppikirjasta poiketen jokaiseen tekstikappaleen harjoitusosioon kuuluu myös muutama kuunteluharjoitus, mikä on hyvä parannus ja lisä tekstikirjan harjoituksiin. Erilaisia harjoitustyypejä olisi kuitenkin voinut olla ohjelmassa nykyistä enemmän.

Usein opetusohjelmien harjoituksissa vaaditaan opiskelijalta myös nokkeluutta

selvitä tehtävänlaatijoiden komppamaisista harjoituksista sen sijaan, että tehtävissä harjoiteltaisiin reilusti niitä asioita, joita teksteissä, sanastossa ja kielioppiosioissa käsitellään. Muutama tällainen lipsahdus on myös *From Start to Finnish* -ohjelmassa.

Kappale 3: Sanelu (ensin nauhalta kuuluva saneluteksti, jota käyttäjä ei näe, ja sen alla sanelun mukaan täydennettävä harjoitus):

Minun nimeni on Leena Virtanen. Olen suomalainen. Olen syntynyt Helsingissä.

Hänen _____ on Leena.
Hänen _____ on Virtanen.

Oppijaa pyydetään siis täyttämään aukot sanelun mukaan, mutta käytännössä häneltä vaaditaan tekstikappaleessa olutta sanastoa. Harjoitus toimituksien ehkä paremmin sanaston aukkotehtävänä, johon pyydetään oppijaa täydentämään puuttuva sana.

Palautetta oppija saa tehtävästään välittömästi sanelun loputtua, jolloin hän automaattisesti kuulee väärin vastatut kohdat uudestaan. Muissa harjoituksissa väärät vastaukset kirjoittuvat tehtävään punaisena ja harjoituksen lopussa ohjelma palaa niihin, jolloin opiskelija voi yrittää korjata niitä. Yleisesti harjoitukset eivät salli pienintäkään kirjoitusvirhettä tai useaa vastausvaihtoehtoa, vaikka joskus ne olisivatkin mahdollisia. Vaikeaa ei olisikaan syöttää muutamia mahdollisia vastausvariantteja ohjelmaan ja antaa palautetta sen mukaan, miten opiskelija on vastannut. Opiskelijalla on mahdollisuus tehdä sama harjoitus niin monta kertaa kuin haluaa, ja hän saa jokaisen harjoituksen jälkeen tietää tehtävän tekemiseen kuluneen ajan sekä oikeiden ja väärin vastausten määrän.

Kautta koko ohjelman harjoitusten opiskelija saa palautetta kuitenkin varsin satun-

naisesti. Kielenopetusohjelmissa voisikin nykyistä rohkeammin hyödyntää hypermedian tarjoamia mahdollisuuksia, jolloin myös interaktiivisuus lisääntyisi. Tästä olisi hyötyä muun muassa harjoituksissa, sillä palautteesta oppija saa tärkeää tietoa omista taidoistaan. Jotta tämä toteutuisi, täytyisi palautteen olla järjestelmällistä ja kohdistua tarkasti ongelmakohtiin. Hyvästä palautteesta on esimerkkejä tässäkin ohjelmassa, mutta ilmeisestikin viimeistelyn kiireen vuoksi sitä ei saa kattavasti. Esimerkiksi kappaleen 25 harjoituksissa oppijaa pyydetään kirjoittamaan annetuista sanoista nominatiivin monikot. *Huone*-sanan yhteydessä oppijaa muistutetaan, että e-loppuisissa sanoissa viimeinen *e* tuplaantuu, mutta tätä seuraavasta *käsine*-sanan virheellisestä vastauksesta ei kuitenkaan saa mitään palautetta. Joskus palaute on myös virheellistä (kappale 28):

Objektiharjoitus, jossa oppijan täytyy valita oikea objektimuoto lauseeseen.
En jaksa lukea _____ (lehteä)

– palaute: *Great! Partitive object when you are in the process of reading the paper!*

Harjoituksissa on myös lisätoimintona automaattinen, vilkkuva vihjelamppu, jota näpäyttämällä voi saada apua tehtävään. Valitettavasti lamppu vilkkuu hyvin harvoin, ja joskus sitä näpäyttämällä saa varsin omituisia vihjeitä itse tehtävän ratkaisemista ajatellen, kuten harjoituksessa, jossa oppijan on kirjoitettava infinitiivistä oikea imperfektimuoto:

..._____ (alkaa) jutella...
– vihje: *alkaa 1 = to start, to begin, jutella 3 = to chat.*

Käännöksen sijaan hyödyllisempää saattaisi olla vinkki *alkaa*-verbin imperfektin tunnuksen aiheuttamasta vokaalimuutoksesta.

Ohjelman sisällössä näkyvät tekijän pitkä opetushistoria ja alan perinpohjainen tuntemus sekä aikaisempi oppikirjatuotanto. Harjoituksissa harjoitellaan monia sellaisia asioita, jotka usein jäävät oppitunneilla ja oppikirjoissa vähemmälle huomiolle, kuten *monta*, *paljon* ja *kaikki* -sanojen erot ja *mikä*-pronominin muodot kielteisissä yhteyksissä. Lisäksi harjoitellaan nominatiivien ja infinitiivien muodostamista opiskeltavista muodoista, mikä harjoittaa myös sanakirjan käyttöä. Uusien asioiden harjoittelun yhteydessä on myös harjoituksia, jotka kertaavat aiheeseen liittyvää, aiemmin esiin tullutta kielioppia. Yleisesti ottaen harjoitukset ovat varsin mekaanisia, mutta jokaisessa kappaleessa on niin sanastoon, kielioppiin kuin kuullunymmärtämiseenkin liittyviä tehtäviä, ja joissakin osioissa harjoitellaan oppikirjan harjoitusten tavoin reagointia arkipäivän tilanteisiin.

Kaikki harjoitukset voi tehdä myös testinä, jolloin ohjelma kirjaa tuloksen ja päivämäärän muistiin. Kuten harjoitukset myös testit on mahdollista tehdä moneen kertaan. Jotta testaaminen ja harjoittelu olisi todella interaktiivista ja motivoivaa, olisi mielekkäämpää, jos ohjelma tekisi käyttäjistä jonkinlaisia profiilia ja antaisi sellaisia tehtäviä ja harjoituksia, joissa oppijalla on vaikeuksia. Tällainen ratkaisu vaatii kuitenkin suurta tehtäväpankkia ja työmäärää toteuttajilta, mikä valitettavan harvoin on mahdollista taloudellisten resurssien puutteen ja aikataulurajoitteiden takia.

TIIVIS MATKA SUOMEN KIELEEN

Ohjelman alussa olevassa johdannossa kerrotaan, että kurssi tarjoaa helppoja työkaluja arkipäivän kasvokkaisviestinnän tilanteisiin sekä tutustuttaa oppijan arkipäivän suomen kieleen. Tavoitteena on antaa selkeä kuva kielestä sekä siitä, millaisia ovat

Suomi ja suomalaiset. *From Start to Finnish* -cd-rom onkin oppikirjan tavoin tiivis tietopaketti, josta opiskelijalla todella on mahdollisuus saada runsas esitys suomen kielestä. Jo ohjelman sisältöjen suunnittelussa ja työstämisessä on ollut valtava työ, ja siksi toivoisikin, että myös hypermedian mahdollisuuksia olisi käytetty nykyistä enemmän tukemaan sekä sisällöllisiä ratkaisuja että kielenoppimista.

Kurssi on suunniteltu itseopiskelijoille aloittelijoista perustietojaan kertaaville. Sisällön ja teknisten ratkaisujen perusteella kurssia voisikin suositella juuri sellaisille opiskelijoille, jotka tarvitsevat lisäkertausta ja -harjoitusta. Aloittelijalta vaaditaan analyttistä otetta kielen opiskeluun sekä sitkeyttä käydä läpi ohjelman kielioppiasiat yksin, sillä vaikka ohjelma onkin selkeä käyttää, se tarjoaa kovin vähän tukea opiskelijalle: pienet tekstit ja epäselvä asettelu sekä tulostus- ja muistiinpanomahdollisuuksien puute tekevät opiskelusta varsin työlästä. Vastaavanlaisia kieltenopetusohjelmien teknisiä ongelmia tuotiin esille myös viime elokuussa Jyväskylässä järjestetyssä EuroCall 2002 -konferenssissa ja NORDIT-raportissa (Nordit 2002).

Edeltäjänsä (*Suomea kolmessa kerroksessa*) tavoin *From Start to Finnish* kärsii jonkinlaisesta viimeistelemättömyydestä. Ohjelmassa on tahattomia lyöntivirheitä, ja välillä vääriä vastauksia ei saa korjata jne. Kummallisin lipsahdus lienee kuitenkin erillinen »Kartat»-osuus, jossa on sekä maailman että Suomen kartta. Maailman kartassa ei ole eroteltu maita eikä kaikkia maanosia ole nimetty. Siellä täällä lukee jonkin yksittäisen maan tai maanosan nimi, kuten Brasilia tai Afrikka. Myös Eurooppa puuttuu kartasta, vaikka ohjelma on suunniteltu pääosin eurooppalaisille vaihto-opiskelijoille. Karttaa ei voi näpäyttää, joten sen tehtävä jää hämäräksi. Suomen kartassa on taas siellä täällä punaisia pisteitä. ▶

Näistä linkeistä aukeaa ikkunoita, joissa on tietoa kyseisestä kaupungista tai paikasta. Tieto on tosin aika omituista ja täysin jäsen-
tymätöntä: välillä käyttäjä saa eteensä englannin-, välillä taas suomenkielistä tekstiä. Joskus teksteissä mainitaan paikkakunta ja asukasluku, välillä taas jokin nähtävyys, muttei kaupungin nimeä lainkaan.

Suomen kielen oppimateriaaleille on runsaasti tarvetta, ja viime vuosina uutta materiaalia onkin syntynyt varsin kiitettävästi. Etenkin alkeistason materiaalia alkaa olla jo hyvinkin monille kohderyhmille. Kattava yleisteos, joka esittelisi selkeästi suomen kieltä sekä yleisimpiä fraaseja, on puuttunut markkinoilta pitkään. Cd-romeja on ollut tarjolla vain yksi, joten etenkin tällaiselle hypermediamateriaalille on ollut kysyntää runsaasti. Kunnan itseopiskelumateriaaleista on ollut pulaa, joten *From Start to Finnish* -paketti on tullut todella tarpeeseen ja vastannut suuren oppija- ja opettajajoukon pyyntöihin. Nyt jäämmekin innokkaina odottamaan vastaavanlaista jatkopakettia myös edistyneille suomenoppi-
joille. ■

TUIJA LEHTONEN

Sähköposti: tuijunt@cc.jyu.fi

LÄHTEET

- CHUN, DOROTHY M. – PLASS, JAN L. 1996: Facilitation reading comprehension with multimedia. – *System* 24 s. 503–519.
- Nordit 2002 = *NORDIT: Kvalitetsutveckling av IT-läromaterial för nordiska språk*. Toim. Tomi Ylkänen & Maisa Martin. Nordiska Ministerrådet, Kultur. TemaNord 2002: 542. Köpenhamn.
- PLASS, JAN L. 1998: Design and evaluation of the user interface of foreign language multimedia software: A cognitive approach. – *Language Learning and Technology* 2 s. 35–45.
- RAINÖ, PÄIVI 1999: Multimediakurssi suomen kielestä. – *Virittäjä* 103 s. 324–326.
- SIMS, ROD 2002: Interactivity: A forgotten art? – Instructional Technology Research Onlinen [www-sivusto osoitteessa http://www.gsu.edu/~wwwitr/docs/interact/index.html](http://www.gsu.edu/~wwwitr/docs/interact/index.html) 25.8.2002.
- Suomea kolmessa kerroksessa, Finnish on three levels*. Toim. Promentor Solutions Oy, Jyväskylän yliopisto & Hilikka Miettinen. Espoo: Promentor Solutions Oy 1997.

KIELIPUOLTA KOGNITIOTIEDETTÄ

Pertti Saariluoma, Matti Kamppinen & Antti Hautamäki (toim.) *Moderni kognitiotiede*. Helsinki: Gaudeamus 2001. 270 s. ISBN 951-662-824-9.

Kognitiotiede aloitti Helsingin yliopistossa monitieteisenä tietoprosesseja käsittelevänä oppiaineena 1980-luvun lopulla, ja samalta ajalta on myös alan ensimmäinen suomenkielinen yleisesitys. Kuluneet vuodet ovat luoneet tarpeen uudelle esittelykokonaisuudelle. Vaikka kirjoittajat

ovat osin samoja kuin Antti Hautamäen toimittamassa Kognitiotieteessä (1988), on kyseessä uusi kokonaisuus, ja hyvä niin. Kirja esittelee entistä laajemmin myös suomalaista soveltavaa tutkimusta. Loppuun on liitetty lyhyt sanasto.

ANTTI HAUTAMÄKI ja PAAVO PYLKKÄNEN